

S.S. Genç İş Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Eğitim Kooperatifi

Gönüllülük Strateji Belgesi

Bu belge, Genç İş Kooperatif'in 25-26 Aralık 2020 tarihli Genel Çember Toplantısında almış olduğu gönüllü stratejisinin oluşturulmasına yönelik karar uyarınca gönüllü stratejisi çalışma grubu tarafından hazırlanmıştır. Bu belgenin amacı, kooperatifin gönüllülük stratejisinin kavramsal temelini tariflemek, gönüllülük uygulamasının amaç, eylem ve izleme göstergelerini içeren mantıksal çerçevesini oluşturmaktır.

1. Tanımlar ve kavramlar

1.1. Gönüllülük

Gönüllü, Türk Dil Kurumu'na göre, "bir işi yapmayı hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenen" kimse; Oxford İngilizce sözlüğüne göre ise "bir işletmede yer almayı veya bir görevi üstlenmeyi özgürce teklif eden kişi" veya "bir kuruluştaki ücretsiz olarak çalışan kişi" anlamına gelmektedir. Sözlük tanımlarına göre gönüllülük, (i) zorunlu veya yükümlü olmaksızın, (ii) kişinin öz istenciyle ve özgürce, (iii) bir işletmede yer almak veya bir görevi üstlenmek edimini tarif etmektedir.

Gönüllülüğün beş temel kuramı şöyle özetlenmiştir (Thoits & Hewitt, [2001](#)):

Gönüllü motivasyonu modeli: Gönüllülükte bireysel motivasyonların rolünü vurgular; örneğin, yeni beceriler öğrenmek, kişiliği geliştirmek, öz-saygıyı artırmak, kariyer hazırlığı, kişisel değerleri ifade etme, topluluğa bağlılık ve hatta bireyin içsel çatışmaları veya kimliğe yönelik tehditleri azaltmak. Gönüllülüğün her bir kişi için özgün motivasyonlara tekabül ettiğini; bu biriciklik nedeniyle gönüllülerin seçiminin sistematik veya genel geçer kriterlere göre olamayacağını vurgular.

Değerler ve yaklaşımlar modeli: Gönüllülük ile bireyin sivil katılımın veya hayırseverliğin önemine dair inançları arasındaki bağlantıya odaklanır. Sivil değerler ve tutumlar gönüllülüğü olumlu bir şekilde etkilemektedir.

Rol-kimlik modeli: Geçmiş gönüllü deneyimlerin bireylerde bir gönüllü rolü inşa ederek gönüllülük edimini süregelen kıldığını vurgular. Bununla bağlantılı olan grup-kimlik modeli de bireylerin kendilerini özdeşleştirdikleri kimselere yardım etmeye daha motive olduklarını öne sürmektedir.

Gönüllü kişiliği modeli: Kişiliğin veya eğilimsel değişkenlerin gönüllü çalışmayı motive ettiğini vurgular. Diğergamlık ve yardımseverlik özelliklerini içeren toplumcu kişilik yönelimi gönüllü faaliyetlerde harcanan zaman ile orantılıdır. Araştırma, sağlam iç kontrol odağı (internal locus of control), daha yüksek öz-saygı ve daha fazla duygusal stabiliteye sahip bireylerin gönüllü katılımının daha yüksek olduğu sonucunu göstermiştir. Bu tür sonuçlar, genellikle daha fazla kişisel başa çıkma kaynaklarına (örneğin, yüksek özgüven veya iç kontrol odağı) ve daha iyi zihinsel

İlk Düzenleme Tarihi: 01.05.2021

S.S. Genç İş Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Eğitim Kooperatifi
sağlıkta olan kişilerin gönüllü olma olasılıklarının daha yüksek olabileceğini ima
etmektedir.

Kişisel esenlik modeli: Kişilik özelliklerinin, fizik ve ruh sağlığının gönüllü faaliyet için gerekli bileşik kaynaklar olduğunu vurgular. Bu modele göre, herhangi bir nedenle gönüllü olan kişinin, şahsi değerlerini veya hedeflerini daha kolay veya etkili izlemelerine olanak tanıyan özgüven, yaşamı kontrol altında tutma hali, yüksek öz-değer, iyi fizik ve ruh sağlığı gibi kaynaklara sahip olma olasılığı daha yüksektir.

Sonuç olarak, gönüllülük eğilimi, (i) tanımlı kişisel motivasyonlar, (ii) değerler ve yaklaşımlar, (iii) gönüllü olageliş hali, (iv) kişilik özellikleri, ve (v) fizik ve ruh sağlığı ile ilişkili görünmektedir.

Gönüllülerin, kurum ve kuruluşların misyonlarının gerçekleştirilmesinde, sahip oldukları farklı bilgi ve becerilerin yenilikçi, özgün bakış açılarıyla yer aldıkları oluşumlarda verimliliğin somut kazanımlar ile artmasındaki rolü büyüktür. Gönüllülük eğiliminin hayata geçirilmesi; faaliyetlerin geliştirilmesi, kurum etkinliğinin artması, hizmet kalitesi ve sürdürülebilirliğin sağlanmasında önemli bir etkiye sahiptir.

1.2. Kooperatiflerde gönüllülük

Evrensel kooperatifçilik ilkelerinin birincisine göre, "Kooperatifler; ırk, dil, din, cinsiyet ve siyasal görüş ayrımı gözetmeksizin, hizmetlerinden yararlanabilecek ve ortaklığın sorumluluklarını kabule razı olan herkese açık gönüllü kuruluşlardır". Bu ilkede, her halükarda dahiliyetin gönüllü olmasına vurgu kayda değerdir.

Uluslararası yazında tüketim kooperatiflerinde (Pestoff ve diğerleri, [2016](#)), işçi kooperatiflerinde (GWC, [2019](#)), gıda topluluklarında (Richards & Reed, [2015](#)), tarımsal amaçlı kooperatiflerde ([NCBA](#)) gönüllülük uygulamaları raporlanmıştır.

1.3. Genç İş Kooperatif'te gönüllülük

Kooperatifimizde gönüllülük, 2015-2018 yılları arasında kooperatife ortak kazandırmak amacıyla yarı yapılandırılmış biçimde uygulanmıştır. Bu sürede kooperatife katılan ve ayrılan toplam gönüllü sayısı kaydedilmemiştir. Ancak 2016 yılı Mart ayında 7 gönüllüden geribildirim formu alındığı görülmektedir. Yarı-yapılandırılmış bu sürecin sonunda Aralık 2018'de bir Mentör Yönergesi hazırlanmıştır. Bu yönerge ile gönüllünün kooperatifteki serüveni standardize edilmeye çalışılmıştır. Buna karşın, gönüllülüğün mantıksal çerçevesi (amacı ve izleme göstergeleri) tanımlanmamış, destekleyici yönergeler ve şablonlar hazırlanmamıştır.

Mayıs 2021 itibarıyla Kooperatifin mevcut 12 ortağı arasından, gönüllülük sürecini tamamladıktan sonra kooperatife ortak olan kişi sayısı toplam 7'dir. Bu açıdan, gönüllülüğün ortaklığa dönüşmesi durumu kooperatifte çoğunluğun deneyimi durumundadır. Gönüllülük sürecinin sistematize edilmesi ve mantıksal çerçeveye oturması, insan kaynakları stratejisinin de temel bir bileşeni olacaktır.

S.S. Genç İş Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Eğitim Kooperatifi

1.3.1 Genç İş Kooperatif'in Gönüllü Tanımı

Türkiye'de kooperatif ve diğer sivil toplum kuruluşlarında genelgeçer ve herkes tarafından kabul edilen bir gönüllü tanımı bulunmamaktadır. Bundan dolayı Genç İş Kooperatif, gönüllünün kooperatif içindeki vasıflarına dair aşağıdaki unsurları listeler.

1. Ücretli veya ücretsiz emek ortaya koyarak karşılıklı rıza ve saygı çerçevesinde demokratik şekilde ortaklaşabilen,
2. Kendi kişisel gelişimini, topluluk bilinciyle, kooperatif bünyesinde gerçekleştirebilen
3. Kooperatifin kültürel ve sosyal sermayesi ile birlikte toplumsal fayda ve sosyal etki sağlayacak iş ve görevlerde yer alma iradesine sahip
4. Kooperatifin genel işleyiş ve [iş yapış şekli](#)yle örtüşen,

1.4. Kanundaki yeri

"Türkiye'de gönüllülük tanımını belirleyen ve gönüllü yönetimi konusunda STK'ların sorumluluklarının çerçevesini çizen yasal bir mevzuat veya politika belgesi; ya da kimi AB ülkelerinde olduğu gibi gönüllülerden sorumlu bir kamu kuruluşu bulunmamaktadır" (UNV ve GSM, 2013: 28). Bundan dolayı birçok sivil toplum kuruluşu kendi gönüllülük politikalarını geliştirip uygulamaktadır (TÜSEV, [2015](#)).

Dünyada gönüllü yönetimine dair yasal çerçeve ve politika örnekleri;

- Hırvatistan (2007), yürürlüğe koyduğu Gönüllülük Kanunu ile Gönüllüğün Gelişimi için Ulusal Ajans'ın kurulmasını sağlamış, gönüllülerin toplumsal hayattaki konumlarının gelişimi ve kurum içi gönüllü yönetimini de düzenleyen politikalar oluşturulmasına sebep olmuştur.
- İngiltere'nin Gönüllüğü Geliştirme Konseyi, gönüllülük konusunda hükümet politikalarını şekillendirmeyi ve bu yönde ülke çapında etkinlikler gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır.
- Filipinler'de gönüllüğü düzenleyen hem yasal bir çerçeve hem de kurumsal bir yapı mevcuttur. Ulusal Gönüllü Hizmet Koordinasyon Ajansı, Yerel Kalkınma için Strateji Kurumsallaştırma, Gönüllülüğü Güçlendirme ve Diğer Hedefler Yasası'nı uygulamakla görevlidir.
- Lübnan'ın Gönüllülük Ulusal Konseyi, hükümet, Başkanlık ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde çalışarak ülke genelinde gönüllüğü yaygınlaştırmayı hedeflemektedir.

2. Gönüllülüğün kooperatif sosyokrisindeki konumu

2.1. Hazırlık, planlama ve izleme

Gönüllülük uygulaması, kooperatifin genelini ilgilendiren ve işletmenin insan kaynağını yönlendiren bir uygulama olması nedeniyle öncelikle genel çemberin sorumluluk alanına

S.S. Genç İş Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Eğitim Kooperatifi girmektedir¹. İlaveten, gönüllülük uygulaması, 17-18 Ekim 2020 tarihli genel çember toplantısı [kararlarına göre oluşturulmuş](#) olan İK çalışma grubunun ilgi alanına girmektedir. Bu kanal, halihazırda, kooperatifte ortak ve gönüllülerin sarfettiği ücretli ve ücretsiz emeğin (mevcuden gönüllü emek olarak adlandırılmaktadır) takibini, çözümlemesini ve raporlamasını yapmaktadır.

2.2. Uygulama

Kooperatiftaki iki programatik çemberin (Araştırma Çemberi ve Kapasite Geliştirme Çemberi) gönüllüler için kooperatife giriş kapısı olması önerilmektedir. Bunun üç temel gerekçesi bulunur:

1. Gönüllünün tek bir faaliyetin ihtiyacına yanıt vermesi yerine, alt çemberlerden programatik çembere intikal eden ve rıza gösterilen ihtiyaçlara yanıt vermesini sağlamak,
2. Gönüllünün birden fazla faaliyete katkı koymasını mümkün kılarak, kooperatifin daha geniş bir temsilini görme imkanı sunmak
3. Gönüllü için hazırlanacak ToR (şartname), gönüllü başvurularının değerlendirilmesi ve kabulü, mentör ve gönüllü geribildirim süreçlerini faaliyet düzeyinde değil programatik çember düzeyindeki bir heyet tarafından yürütmek

Buna ilaveten İdari Çember ve bağlı alt çemberleri kendi sözleşmelerinin iş planındaki işler için kurulu usulü izleyerek (ToR hazırlama, başvuru değerlendirme, geribildirimleşme vb.) gönüllü alım işlemi yürütebilir.

2.3. Denetleme

Kooperatifte gönüllülere yönergelere uygun biçimde muamele edildiğini ve gönüllülerin bu yönde davrandığını denetleme görevinin İdari Çember tarafından icrası önerilmektedir. Bunun iki temel gerekçesi bulunur:

1. Kooperatifin genel işleyişini ilgilendiren konularda (örn. Etik Kurallar ve Çalışma İlkeleri Yönetmeliğine uyumluluk, veri gizliliği, kişilerin kazançlandırılması, sözleşmelerin hazırlanması ve yürürlüğü vb.) yasal sorumlunun Yönetim Kurulu; yasal denetçinin ise Denetim Kurulu olması, (Bu açıdan idari çember, gönüllülerin kooperatif içi faaliyetlerini ne şekilde yürüteceğine karar verecektir örn. stajyer, iş başı eğitim vb.)
2. Talep halinde gönüllünün İŞKUR işbaşı eğitim programından yararlanması için süreci Maliye Çemberi'nin yürütecek olması.

---

¹ Gönüllülük uygulamasının, gelecekte eskiz edilecek olan genel çember sözleşmesinin de bir parçası olması önerilebilir.

3. Mantıksal Çerçeve

Amaç	Eylem	İzleme Göstergesi
A1. Kooperatifin insan kaynağını sürdürülebilir kılmak	E1. Gönüllülük stratejisinin icrası	G1.1. Kooperatifin bir yıl içerisinde (2021) istifade ettiği gönüllü sayısı (yaş, cinsiyet, engellilik durumuna göre) G1.2. #ik çemberinin yaratacağı beceri haritalandırması üzerinden gönüllülerin beceri ve yetkinliklerinin çeşitliliği G1.3. Gönüllülerin kooperatif içi çalışmalarda harcadığı zaman
A2. Gönüllüler ve ortaklar arasındaki iletişimi ve ilişkileri güçlendirmek	E2. Mentör ve gönüllü geribildirim formlarını yürürlüğe koymak	G2. Mentör ve gönüllü geribildirim formlarının nitel/nicel analizi